

аналіз : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О. В. Клименко ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 20 с.

8. Податкові системи зарубіжних країн / [за ред. М. Я. Азорова]. – К. : ВД "Калініютер прес", 2004. – 240 с.

9. Дані Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sta.gov.ua/control/uk>.

10. Литвиненко Я. В. Податкові системи зарубіжних країн : [навч. посіб.] / Я. В. Литвиненко, І. Д. Якушик. – К. : МАУП, 2004. – 208 с.

Надійшла 12.08.2011

УДК 330.14: 658.15

О. С. КРАВЧЕНКО, Г. М. ІВАНОВА

Донецький національний університет економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

ОБОРОТНІ АКТИВИ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА МІСЦЕ В ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОМУ МЕХАНІЗМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті розглядаються дефініції економічної сутності оборотних активів; здійснено їх узагальнення та надано авторське визначення; відокремлено основні суттєві ознаки категорій «оборотні активи», «оборотний капітал» і «оборотні кошти».

The article reviews the definitions of economic essence and generalization of current assets; the authors definitions are given; the essential features of the "current assets" main categories such as "working funds" and "working capital" are distinguished.

Ключові слова: оборотні активи, оборотний капітал, оборотні кошти.

Актуальність теми. Неодмінною умовою здійснення підприємством ефективної господарської діяльності є наявність оборотних активів, які разом з робочою силою є найважливішим елементом (чинником) виробництва. Недостатня забезпеченість підприємства оборотними активами паралізує його діяльність і приводить до погіршення фінансового положення.

Метою дослідження є короткий огляд трактувань вітчизняних і зарубіжних вчених щодо економічної сутності оборотних активів та відмінності їх від оборотного капіталу та оборотних коштів з метою розробки узагальнення визначення даної категорії.

Аналіз літературних джерел. На сучасному етапі розвитку економіки України питання управління оборотними активами є надзвичайно важливими у напрямку забезпечення достатнього рівня ліквідності, прибутковості вітчизняних підприємств, і тому розглядалися в багатьох наукових працях, зокрема в працях Колодяжної К. А., Барнгольд С. Б., Омелянович Л. А., Бланк І. О., Ямпольського М. М., Філімоненкова О. С., Римарчук А. М. та інших, але в літературних джерелах немає одностайності щодо визначення сутності поняття «оборотні активи».

Постановка завдання. Вивчення сучасної економічної літератури показало, що серед вітчизняних вчених економістів відсутній єдиний погляд щодо трактування таких категорій, як «оборотні кошти», «оборотний капітал» і «оборотні активи». До того ж дуже часто ці категорії помилково ототожнюють, що значно ускладнює подальше дослідження процесу управління оборотними активами. Виходячи з цього необхідним є вивчення теоретичного підґрунтя, з'ясування змісту та уточнення категорійного апарату.

Виклад основного матеріалу. Щодо визначення сутності категорії «оборотні кошти», то потрібно розпочати із зазначенням того, що у роки функціонування планової економічної системи категорія «оборотний капітал» не отримала подальшого розвитку із ідеологічних причин. Це було пов'язано з тим, що капітал розглядався як сукупність виробничих відносин капіталістичного (а не соціалістичного) способу виробництва, а відтак при розбудові у Радянському Союзі застосування терміну «капітал» стало вкрай неприйнятним явищем. Натомість у цей час отримала значний розвиток отримала категорія «оборотні кошти», яка за своїм змістом ототожнювалась з оборотним капіталом (тобто в назві економічної категорії «оборотний капітал» категорія «капітал» була замінена на «кошти») [1, с. 78].

На момент заснування підприємства капіталу в його власників має вистачити не лише для інвестування в об'єкти основних засобів. Частина капіталу має лишитися на банківському рахунку для здійснення поточних платежів (особливо у випадку, коли виробничий цикл є досить тривалим), решта ж інвестується у створення необхідних для ведення виробничого процесу запасів сировини, матеріалів, палива, тощо. Кошти, авансовані в предмети праці, разом із залишками грошей на банківському рахунку, становлять на момент створення підприємства його оборотні кошти, тобто вони є складовою оборотних активів.

Аналізуючи існуючі в економічній літературі трактування категорії «оборотні активи» (табл. 1.1), можна відмітити, що більшість авторів в характеристиці оборотних активів акцентують увагу на матеріально-речовий складовий активів підприємства, обслуговуванні поточного господарського процесу,

споживанні протягом одного року або одного операційного періоду (виходячи з цього необхідно також підкреслити високий рівень ліквідності оборотних активів і, як наслідок, значний вплив на платоспроможність підприємства) [2, с. 65].

Таблиця 1

Різновид визначень сутності оборотних активів в сучасній економічній літературі

Визначення поняття	Автор визначення, літературне джерело
Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.	П (С) БО №2 [3]
До оборотних активів (фондів) підприємства відноситься та частина майна, яка використовується протягом одного виробничого циклу і повністю переносить свою вартість на вартість продукції, що виробляється, змінюючи свою натурально-речову форму.	Круш П. В., Клименко О. В., Подвігіна В. І., Гулевич В.О. [4, 189]
Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і цілком споживаних протягом одного операційного циклу.	Ковальчук І. В. [5, с.203]
Оборотні активи – сукупність грошових засобів, авансуємих для створення оборотних виробничих фондів і фондів обороту, які забезпечують постійний кругообіг коштів.	Фролова Л. В., Бакунов А. А., Шаруга Л. В. [6, с.74]
Оборотні активи - це сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, грошові кошти тощо).	Петрович Й. М., Кіт А. Ф., Захарчін Г. М. [7, с.115]
Оборотні активи – група мобільних активів підприємства із періодом використання до одного року, що обслуговують його операційну діяльність і забезпечують його платоспроможність.	Кулішов В. В. [8, с.94]
Оборотні активи – сукупність коштів, які забезпечують безперервний їх кругообіг.	Володькіна М. В. [9, с.67]

Проведене дослідження дозволяє зробити авторське визначення оборотних активів: «Під оборотними активами промислового підприємства слід розуміти сукупність таких матеріальних та грошових цінностей, котрі обслуговують його поточну фінансово-господарську діяльність, внаслідок високого рівня ліквідності забезпечують платоспроможність підприємства знаходяться у постійному кругообігу й в повному обов'язку переносять свою вартість на виготовлену».

Потрібно акцентувати увагу на тому, що економічна сутність оборотних активів визначається їх роллю в організації поточної діяльності підприємства: знаходячись в постійному русі вони здійснюють безперервний кругообіг форм вартості, в результаті якого відбувається постійне відновлення процесу виробництва.

Щодо співвідношення оборотних активів і оборотного капіталу, то це самостійні економічні категорії, які перебувають у тісному зв'язку та взаємозалежності один з одним, а саме: початково оборотний капітал завжди виступає інвестицією, тобто джерелом утворення, однак ця інвестиція повинна бути десь розміщеною. Оборотні активи відображають характер розміщення інвестованого капіталу у процес господарської діяльності підприємства. Оборотний капітал будучи джерелом авансування формує оборотні активи, які пізніше повертають авансований капітал, що і забезпечує кругообіг капіталу, який умовно припиняє своє існування як капітал із завершення кожного операційного циклу, вичерпуючи свою функцію у виробництві, та постійно відтворюється шляхом продажу готової продукції та після інкасування дебіторської заборгованості. Оборотний капітал і оборотні активи відновлюють один одного, тим самим забезпечують безперервність господарчих процесів. Основне призначення оборотного капіталу є інвестування вартості в елементи оборотних активів з метою забезпечення поточної господарської діяльності; оборотні активи характеризують речовий склад активів підприємства для обслуговування поточного господарського процесу [2, с.67].

Зв'язок між категоріями «оборотні кошти», «оборотний капітал» і «оборотні активи», а також процес їх кругообігу представлено на рис. 1.

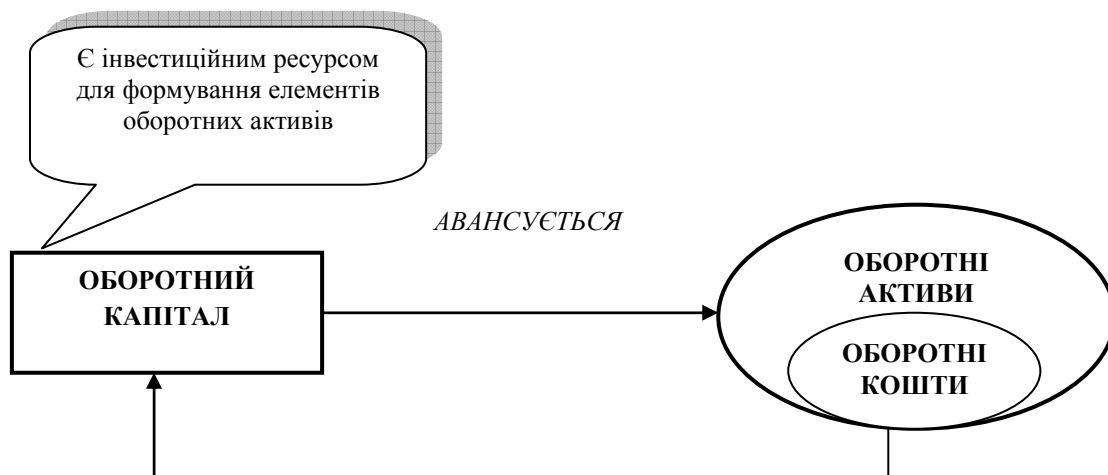

Рис. 1. Кругообіг оборотного капіталу підприємства

В формульному вираженні кругообіг оборотного капіталу можна представити наступним чином:

$$\Gamma - ВЗ...В...ГП - \Gamma 1. \quad (1)$$

На грошові кошти (Γ) підприємство купує всі необхідні предмети праці для виробництва продукції, які набувають форми виробничих запасів ($ВЗ$), потім йде безпосередньо процес виробництва ($В$), в результаті якого виходить готова продукція ($ГП$), вона реалізується, і підприємства за неї отримує певні грошові кошти ($\Gamma 1$). Таким чином, капітал здійснює один оборот, потім все повторюється знов.

З поняттям оборотного капіталу пов'язано ряд притаманних тільки йому унікальних особливостей, саме завдяки яким і можна досить точно визначити та ідентифікувати його, як самостійну економічну категорію, основні з них полягають у наступному:

1. Оборотний капітал являє собою інвестиційний ресурс, який спрямовується на фінансування утворення оборотних активів підприємства у конкретних їх видах. Цей інвестиційний ресурс формується на стадії створення підприємства, а далі, в залежності від розвитку обсягів його господарської діяльності, може, відповідно, збільшуватись або зменшуватись. Збільшення обсягу оборотного капіталу характеризує розширення інвестування утворення оборотних активів, а зменшення – їх дезінвестування (імобілізацію оборотного капіталу)

2. На відміну від оборотних активів, переважна частка яких споживається в процесі операційної діяльності підприємства впродовж кожного циклу, оборотний капітал знаходиться у постійному обертанні.

3. Постійне обертання оборотного капіталу в ході операційної діяльності підприємства характеризує процес його кругообороту. Цей кругообіг оборотного капіталу здійснюється впродовж всього життєвого циклу підприємства.

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що «оборотні активи», «оборотний капітал» і «оборотні кошти» – це три самостійні економічні категорії, з характерними тільки їм особливостями і властивостями і ототожнювати їх ніяк не можна.

Література

1. Колодяжна К. А. Управління оборотними активами і їхня роль в діяльності підприємств / К. А. Колодяжна // Торгівля і ринок України – 2009. – Т. 2. – С. 76–82.
2. Римарчук А. М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація / А. М. Римарчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – №7 (110). – С. 64–70.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 «Баланс», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. №87, зареєстроване в Мінюсті України 21.06. 99 р. Під № 396/3689 з наступними змінами.
4. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства : [навч. посіб. за заг. редакцією П. В. Круш, О. В. Клименко, В. О. Гулевич]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 189–191.
5. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : [навч. посіб]. – К. : Знання, 2008. – С. 203–204.
6. Фролова Л. В. Экономика предприятия в структурно-логических схемах : [учебное пособие для студентов экономических специальностей за общ. ред. Л. В. Фролова, А. А. Бакунов, Л. В. Шаруга]. – Донецк : ДонГУЭТ, 2001. – С. 74–75.
7. Економіка підприємства : [підруч. за заг. редакцією Й. М. Петрович]. – 2-е вид., виправл. – Львів : "Магнолія 2006", 2008. – С. 115–119.

8. Кулішов В. В. Економіка підприємства: теорія і практика : [навч. посіб] / В. В. Кулішов. – К. : Ніка-Центр, 2002. – С. 94–98.

9. Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства : [навч. посібник] / М. В. Володькіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 67–69.

Надійшла 21.08.2011

УДК 65:338.242

С. В. КУДЛАСНКО
Хмельницький національний університет

НАУКОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ДО КРИЗОВИХ УМОВ

У статті визначенні обов'язкові складові економічного механізму управління підприємством. Відзначені особливості їх трансформації при формуванні економічного механізму адаптації підприємств до кризових умов.

In article structural elements of the economic mechanism of operation of business are allocated. Features of their transformation are designated at formation of the economic mechanism of adaptation of the enterprise to crisis conditions.

Ключові слова: економічний механізм, кризові умови, управління підприємством, адаптація.

Вступ. За роки незалежності в Україні відбулася структурна трансформація, яка спричинила кризові процеси на всіх рівнях господарських відносин. Останні події, що відбуваються в Україні та у світі, лише поглиблюють кризові процеси на підприємствах та визначають антикризове управління як пріоритетний напрям наукових і практичних досліджень. Постає необхідність розробки дієвих економічних механізмів управління підприємствами, які б враховували кризові умови функціонування. В кризових умовах механізм функціонування підприємства повинен забезпечувати адаптацію всіх його сфер до складних умов функціонування. Таке завдання повинно покладатись на економічний механізм адаптації підприємства до умов кризи.

Мета дослідження. Дослідити структурні елементи економічного механізму управління підприємством і визначити особливості їх застосування при адаптації до кризових умов функціонування.

Аналіз літературних джерел з даної тематики. Проблемами ефективного управління підприємствами займалися такі відомі вчені, як Акофф Р. [1], Ансофф І. [2], Клейнер Г.Б., Балабанов І.Т. Вони досліджували процеси адаптації підприємств до мінливого зовнішнього середовища. Вітчизняні вчені Савченко О.І., Буднік М.М. [3], Петренко А.А. в своїх працях приділяли увагу розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій по вдосконаленню організаційно-економічних методів адаптації підприємства; створенню системи адаптивного розвитку підприємства; теоретичному обґрунтуванню процесів адаптації підприємств; розробці та аналізу економіко-математичних моделей адаптаційного підходу до управління виробничим потенціалом підприємства. Розробці адаптаційних механізмів виробничо-економічних систем присвячені роботи вітчизняних вчених Т.В. Ландіної, І.З. Крет. В наукових працях Т.В. Ландіної [4] розглядаються проблеми, які виникають на підприємствах при переході їх до ринкових умов господарювання та зумовлюють розробку адаптаційних механізмів виробничо-економічних систем. Проте, поки що не існує наукових робіт, які б розглядали проблеми, що виникають на підприємствах у процесі функціонування в кризових умовах. Кризові умови можуть викликати збій у процесах функціонування підприємств. Виходячи з цього, слід зазначити, що дослідження особливостей управління підприємством в кризових умовах є доцільними та перспективними на сучасному етапі ринкових відносин в Україні.

Результати. На основі аналізу наукових праць, що розкривають змістовність поняття «механізм», може виділити два аспекти:

– механізм – це внутрішній пристрій економічної системи, який є її рушійною силою;

– механізм – це сукупність станів і процесів які формують у сукупності вид управління підприємством.

Економічна складова механізму адаптації до кризових умов спрямована на забезпечення ефективності реалізації адаптаційних заходів. Об'єктом адаптації економічного механізму виступає сфера діяльності підприємства, у роботі якої проявились негативні впливи кризових умов.

Економічний механізм адаптації підприємства до кризових умов розглядається нами як сукупність економічних засобів (способів, методів, важелів, нормативів, показників), застосування яких сприяє досягненню цілей підприємства в умовах кризи, шляхом адаптації внутрішнього середовища підприємства (фінансової, виробничої, організаційної, управлінської сфер).

На наш погляд, економічний механізм адаптації підприємства до кризових умов – це комплекс дій щодо застосування організаційно-економічних способів і методів пристосування, які за рахунок внутрішнього потенціалу підприємства забезпечують стабільне функціонування в умовах кризи.

Розробляючи економічний механізм адаптації підприємства до кризових умов необхідно